

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

(повна назва закладу вищої освіти)

Факультет/інститут геолого-географічний

Кафедра ґрунтознавства і географії ґрунтів

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи

Запорожченко О. В.

20__ р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Психологія управління та конфліктологія

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Спеціальність 014.07 Середня освіта (Географія)
(код і назва спеціальності (тей))

2017 р.

Розробник: Литвиненко О.Д., доктор психологічних наук, доцент кафедри загальної психології і психології розвитку особистості

Навчальна програма затверджена на засіданні кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів.

Протокол № 1 від. "31" серпня 2017 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(Біланчин Я.М.)
(прізвище та ініціали)

Обговорено та рекомендовано до затвердження навчально-методичною комісією (НМК) геолого-географічного факультету:

Протокол № 1 від. "05" вересня 2017 р.

Голова НМК

(підпис)

(Біланчин Я.М.)
(прізвище та ініціали)

Вступ

Навчальна програма дисципліни «Психологія управління та конфліктологія» складена відповідно до освітньо-професійної освітньо-наукової програми підготовки бакалаврів за спеціальністю 014.07 Середня освіта (Географія).

Предмет вивчення навчальної дисципліни: соціально-психологічний конфлікт, профілактика, уникнення та вирішення різних видів конфліктів.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітнього процесу. Навчальна дисципліна «Психологія управління та конфліктологія» є складовою частиною блоку вибіркових дисциплін циклу, що складають зміст психолого-педагогічної підготовки та базується на знаннях з курсів: «Педагогіка», «Методика виховної роботи», «Загальна та вікова психологія». Оволодіння теоретичними основами, вміннями і навичками організації освітнього процесу в закладах середньої освіти є підґрунтям для проходження здобувачами вищої освіти педагогічної практики.

Особистість вчителя повинна відповідати всім вимогам психологічної підготовки для роботи з учнями та їх батьками. Зокрема, вчитель повинен володіти стійким типом темпераменту, вольовими якостями, вміти забезпечити комунікацію з колегами, учнями та їх батьками, знатися на етиці ділового спілкування, особливостях вербального та невербального спілкування, регулювати і вирішувати конфліктні ситуації у колективі. Крім цього сприятиме формуванню комунікативних умінь, ефективності спілкування і продуктивності взаємодій з людьми, набуттю навиків залагодженню та попередженню міжособистісних конфліктів на основі індивідуального підходу до конфліктуючих.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Психологія управління
2. Конфліктологія

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни - це розкриття психологічних особливостей і закономірностей управління, формування у здобувача вищої освіти теоретичних знань та практичних навиків, що стосуються особливостей психології управлінської діяльності, розв'язування конфліктних ситуацій, формування вмінь прогнозування і контролювання конфліктних ситуацій, позитивного сприйняття конфлікту і прагматичного його використання, аналізу конкретних ситуацій, що виникають у професійній та повсякденній діяльності. Це сприятиме засвоєнню основних аспектів соціально-психологічної компетентності студентів як майбутніх вчителів.

Завдання

- сформувати сучасні уявлення про психологію управління;
- ознайомити із змістом та структурою управління;
- сприяти набуттю умінь і навичок ефективного вирішення психолого-управлінських проблем;
- скласти уявлення про суб'єкт та об'єкт управління;
- ознайомити з основними психологічними характеристиками суб'єкта та об'єкта управління;
- сформувати основні погляди про психологічні основи взаємодії суб'єкта та об'єкта управління;
- сформувати усвідомлення ролі та значущості психологічних компонентів управління;
- ознайомити з концептуальними теоріями конфліктології;
- сформувати систему знань про природу конфліктів і закріпити навички їх аналізу;
- сприяти набуттю навичок у вирішенні конфліктів;
- засвоїти методи ефективного управління конфліктами;

- виробити вміння контролювати конфліктну ситуацію, позитивно сприймати конфлікт і прагматично його використовувати.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

ЗК2 - Здатність діяти на засадах етичних міркувань (мотивів).

ЗК3 - Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ФК6 - Здатність здійснювати професійну діяльність вчителя географії, класного керівника, педагога-організатора позакласної та позашкільної виховної роботи на основі аналізу та осмислення педагогічної діяльності, застосування творчого підходу, інноваційних методів та освітніх технологій для відповідного забезпечення належної якості навчально-виховного процесу в закладах освіти

ФК14 - здатність моделювати, планувати та конструювати процес навчання географії в школі відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці, із врахуванням гігієнічних вимог до нього, із застосуванням сучасних методик і освітніх технологій, в тому числі і інформаційних, для забезпечення якості навчально-виховного процесу; застосовувати методи діагностування навчальних досягнень учнів з географії, здійснювати педагогічний супровід процесів соціалізації та професійного самовизначення учнів, підготовки їх до свідомого вибору життєвого шляху

ФК20 - здатність до індивідуального і диференційованого розвитку дітей різних вікових груп з особливими потребами відповідно до їхніх можливостей, адаптації навчальних матеріалів з урахуванням особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими потребами, проведення навчально-розвивальних, виховних, соціально-адаптаційних заходів, використання технологій інклюзивної освіти у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами в освітніх закладах

Очікувані результати навчання

Кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна “Психологія управління та конфліктологія”:

ПРН5 - знає психолого-педагогічні аспекти навчання і виховання учнів: вікові та індивідуальні психологічні особливості особистості учня, основні психічні процеси, зміст педагогічних теорій, основні категорії педагогіки, методи педагогічних досліджень, закономірності, принципи та методи навчання та виховання, особливості фізичного розвитку учня, функціональні обов’язки вчителя та класного керівника тощо

ПРН13 - виконує функціональні обов’язки вчителя географії та класного керівника, педагогічно мислить, застосовує творчий підхід до педагогічної діяльності, моделює та розв’язує педагогічні ситуації, планує навчально-виховну роботу з дітьми, педагогами та батьками, застосовує індивідуальний підхід

ПРН21 - вміє оцінити здоров’я особистості, визначити допустимий рівень фізичного навантаження, визначає критерії і показники психічного й психофізичного розвитку дітей, враховує отримані дані при виборі методик і технологій навчання і виховання, розробляє ефективні індивідуальні програми соціалізації й адаптації дітей з особливими освітніми потребами,

ПРН27 - формує комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями (вихованцями) та їхніми батьками із дотриманням етичних норм спілкування, принципів толерантності, творчого діалогу, співробітництва та взаємоповаги до всіх учасників освітнього процесу

ПРН30 - здатний відповідально управляти процесом формування готовності учнів до самостійного осмисленого прийняття рішень, подолання труднощів, прояву поваги до інтелектуальної праці та її результатів

ПРН31 - забезпечує рівноправне, справедливе освітнє середовище, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від їх соціально-культурно-економічних особливостей, здійснює педагогічний супровід процесів соціалізації та професійного самовизначення учнів, підготовки їх до свідомого вибору життєвого шляху

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

- специфіку, завдання та методи психології управління;
- психологічні особливості різних стилів управління, основні вимоги до управлінської діяльності;
- основи психології спілкування;
- елементи психологічної майстерності;
- основні концепції конфліктології;
- причини виникнення конфліктів;
- роль конфліктів в системі економічних відносин та управлінні.

вміти:

- формувати висновки щодо основних психологічних характеристик діяльності управлінця та підлеглих, що формують єдину систему управління;
- аналізувати власний стиль життя та управління;
- використовувати оптимальне поєднання стилів керівництва;
- аналізувати переваги та обмеження в управлінській діяльності та діяльності підлеглого;
- складати автопортрет та психологічний портрет особистості;
- застосовувати сучасні методики попередження власних стресів та боротьби з їх наслідками;
- виявляти поведінку особи чи групи, що може призвести до конфліктів;
- формувати сприятливий для успішної діяльності соціально-психологічний клімат у колективі;

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, що становить 3 кредитів ЄКТС.

2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Психологія управління

Тема 1. Зміст, структура та психологічні компоненти управління. Методи досліджень психології управління.

Управління як психологічний процес, що забезпечує ефективність функціонування певної організації (підприємства, фірми, освітньої установи, творчої спілки тощо). Поняття про внутрішню і зовнішню структуру управління в організації та їх взаємозв'язок. Аналіз основних напрямків і рівнів управлінського процесу в певній соціальній сфері. Два рівні аналізу управління в організації: а) первинний, безпосередньо управлінський; б) вторинний, власне психологічний. Принципи побудови соціально-психологічних досліджень: об'єктивність; системність; вивчення соціально-психологічних явищ у їх розвитку; взаємовплив колективу й особистості.

Методологічні основи психологічних досліджень у сфері управління. Підготовка та проведення психологічних досліджень у сфері управління. Методи досліджень психології управління. Методи активного соціально-психологічного навчання у психології управління. Методи надання психологічної допомоги керівникам.

Тема 2. Психологічна характеристика суб'єкта управління

Суб'єкт управління як керуюча підсистема управління. Психологічна готовність керівників до виконання певного виду діяльності і до управління. Основні компоненти структури психологічної готовності: мотиваційний, когнітивний, операційний, особистісний. Взаємозв'язок та взаємодоповнюваність основних компонентів готовності.

Тема 3. Управлінські функції як складові процесу управління

Подібність і відмінність понять «управління» та «менеджмент» у вітчизняній і зарубіжній науці та практиці та функції. Необхідність підготовки менеджерів в Україні. Базові

управлінські функції, які виокремлюються на першому рівні аналізу управління (планування, організація та контроль діяльності організації). Характеристика планування, організації та контролю як складових процесу управління. Власне психологічні, вторинні функції управління (прийняття управлінського рішення, комунікація, керівництво, мотивація). Психологічні особливості прийняття управлінських рішень, здійснення комунікації, керівництва та забезпечення мотивації працівників у процесі управління організацією. Взаємозв'язок первинних і вторинних функцій у процесі управління. Специфіка завдань, які вирішують теорія управління та психологія управління.

Тема 4. Психологічні основи прийняття керівниками управлінських рішень та фактори, що мають вплив на прийняття рішення

Персоніфікація діяльності як вища міра включення працівника у процес виконання професійної діяльності, прийняття ним функціонально-професійної ролі. Розробка та прийняття рішення – важлива ланка діяльності менеджера-керівника. Основні етапи прийняття управлінського рішення: а) виявлення й усвідомлення управлінської проблеми; б) різнобічний розгляд і аналіз можливих альтернатив, шляхів, способів розв'язання управлінської проблеми; в) вибір найдоцільнішого в конкретній управлінській ситуації способу розв'язання управлінської проблеми з аргументацією основних факторів, які зумовили такий вибір. Об'єктивні і суб'єктивні фактори, що впливають на прийняття керівниками управлінських рішень. Колегіальний підхід до прийняття управлінських рішень. Роль керівника в забезпеченні позитивного та попередженні негативного впливу професійно функціональних ролей на професійний та особистісний розвиток працівників. Причини виникнення та умови попередження професійної деформації особистості.

Тема 5. Психологічні особливості об'єкта управління

Об'єкт управління як підсистема, якою управляють. Вплив соціальних очікувань на зміст соціальних ролей працівників організацій. Залежність соціальних очікувань від впливу різних соціальних факторів: організаційно-технологічного змісту діяльності, яку виконує працівник; вимог суспільства до певної соціальної сфери в конкретний період соціального розвитку; вимог конкретного колективу до змісту певних соціальних ролей; вимог учасників спільної діяльності один до одного, обумовлених їхніми індивідуально-психологічними особливостями. Поєднання різних факторів під час визначення змісту соціальних очікувань. «Жорсткість» і «розмитість» соціальних експектацій. Соціальні позиції та ролі працівників організацій. Основні види професійно-функціональних ролей особистості та їх регламентація: активні та латентні, довготривалі та ситуативні, формальні та неформальні, групові та індивідуальні тощо. Актуалізація різного роду професійно-функціональних ролей залежно від змісту діяльності, спрямованості та рівня підготовки особистості (групи). Особливості рольової поведінки працівників організацій та фактори, що її визначають (індивідуально-психологічні особливості працівників, чітке визначення змісту ролей, яке має відображення у спеціальних документах).

Змістовий модуль 2. Конфліктологія.

Тема 6. Загальні питання конфліктології. Психологічні закономірності конфліктної взаємодії

Поняття про конфлікт (психологічний) в науковій літературі. Підходи до визначення конфлікту. Порівняння терміну конфлікт із іншими на позначення зіткнення (суперництво, конкуренція, криза). Типи конфліктів. Функції конфліктів.

Причини виникнення конфліктів. Основні джерела і причини виникнення конфліктів в управлінні. Види конфліктів: внутрішньо-особистісні, міжособистісні, внутрішньо-групові, міжгрупові. Вертикальні та горизонтальні конфлікти. Ознаки конфлікту. Структурна модель конфлікту. Психологічні особливості особистості, які впливають на виникнення конфліктів. Екстраверсія. Інтроверсія. Темперамент. Потреби. Інтерес. Мотив. Роль. Конкуренція. Психологічні зміни у свідомості учасників конфлікту. Зміни у ставленні і сприйнятті опонента. Особливості сприйняття конфліктної ситуації.

Тема 7. Психологічна характеристика різних типів конфліктів.

Конфлікт як процес. Стадії конфлікту. Вплив стратегій на динаміку конфлікту. Ескалація конфлікту. Фактори та ознаки ескалації. Моделі загострення конфлікту. Традиційні методи регулювання конфліктів. Переговори як засіб вирішення конфліктів. Структура переговорного процесу. Метод принципів переговорів. Аналіз конфліктів в організації. Способи поведінки в конфлікті як конкретні дії, які виконуються учасниками конфлікту. Шляхи розв'язання та запобігання управлінських конфліктів та їх функції в організаціях. Управління конфліктами в організаціях.

Тема 8. Ефективність різних стилів керівництва управлінського персоналу організацій

Поняття про стиль керівництва та основні підходи до визначення його змісту. Два погляди на природу стилю керівництва: а) як вияв індивідуально- психологічних, особистісних характеристик керівника; б) як результат взаємодії, спільної діяльності керівника з колективом. Основні функції стилю керівництва. Зміст і структура різних стилів керівництва: демократичного, авторитарного і ліберального. Основні групи характеристик, які визначають структуру стилю керівництва: а) рівень значущості для керівника спільної діяльності з колективом; б) міра орієнтації керівника на налагодження міжособистісних стосунків у колективі, формування колективу; в) тип спілкування керівника з підлеглими; г) ступінь урахування у процесі керівництва індивідуально-психологічних особливостей працівників і соціально-психологічних характеристик колективу; г) провідні методи керівництва; д) рівень самокритичності керівника. Індивідуальний стиль керівництва як унікальна система методів, способів і прийомів керівництва, що притаманна конкретному керівнику та істотно відрізняє його від інших. Структура індивідуального стилю керівництва. Домінантність та субдомінантність окремих компонентів індивідуального стилю керівництва. Роль провідних компонентів індивідуального стилю у визначенні «психологічного портрета», «почерку» керівництва. Вплив конкретних управлінських ситуацій на виявлення індивідуального стилю керівництва.

Тема 9. Ефективність управління та психологічний клімат у колективах організацій.

Психологія мотивації та санкцій як ефективних важелів управління. Психологічний клімат колективів організацій як важлива характеристика об'єкта управління. Роль комунікацій в управлінських взаємодіях та її структура. Декодування інформації. Причини та види комунікативних бар'єрів.

3. Рекомендована література

Основна

1. Бабаєв В.М., Понамарьов О.С., Романовський О.Г. Психодіагностика у системі державного управління та місцевого самоврядування [Текст]/ В.М.Бабаєв, О.С.Понамарьов, О.Г.Романовський. – Харків: Видавництво «Фоліо», 2006. – С. 300- 330. – ISBN 966-03-3442-7.
2. Дзвінчук Д. Психологічні основи ефективного управління : навчальний посібник – К.: Зат НІЧЛАВА, 2000, 280 с.
3. Дудкевич Т.В. Конфліктологія з основами психології управління – К. : ЦНЛ, 2005. – 456с.
4. Жигайло Н. І. Комунікативний менеджмент: навч. посіб. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 368 с. З грифом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.
5. Кулініч І.О. Психологія управління : навчальний посібник – К. : Знання, 2008. 292 с.
6. Лозниця В.С. Психологія менеджменту : навчальний посібник – К. : Екс Об, 2003. – 512с.
7. Нагаєв В.М. Конфліктологія : курс лекцій – К.: ЦНЛ, 2004. – 198 с.
8. Лозовецька В.Т. Професійна кар'єра особистості в сучасних умовах праці: Монографія / В.Т.Лозовецька. – К: Міленіум, 2015. – 244 с.
9. Бэттли Сюзан Тренер для руководителя: Как добиться экстраординарных результатов благодаря коуч-менеджменту / Бэттли Сюзан (пер.с англ. И. О. Зорь). — Д.: Баланс Бизнес Букс, 2007. – 267 с.

10. Фрейджер Роберт, Фейдимен Джеймс. Личность. Теории, упражнения, эксперименты (Психологическая энциклопедия). – СПб.: «Прайм-Еврознак», 2008. – 864 с.

Додаткова

1. Жигайло Н. І. Соціально-економічна діагностика. Навчальний посібник Львів: — Новий Світ–2000, 2008. – 188 с. З грифом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.
2. Крушельницька О. Управління персоналом: Навчальний посібник/ О. Крушельницька, Д. Мельничук. – 2-е вид., перероб. й доп.. – К.: Кондор, 2005. – 304 с.
3. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості : навчальний посібник – К. : ЦНЛ, 2003. – 240с.
4. Литвиненко О.Д. Соціально-психологічні основи розвитку адаптаційного потенціалу сучасної молоді: монографія / О.Д. Литвиненко.– Сєверодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2018. – 302 с.
5. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка : основні положення : навчальний посібник – К. : Екс Об, 2006. – 304с.
6. М'ясоїд П. А. Загальна психологія : навчальний посібник – К. : Вища школа, 2000. – 479с.
7. Психологія: підручник / за редакцією Ю.Л. Трофімова. – К. : Либідь, 2008. – 560 с.

Електронні інформаційні ресурси

Бібліотеки, інтернет, електронні книги.

1. Психологічна бібліотека Київського Фонду сприяння розвитку психічної культури. Даний ресурс містить максимально широкий спектр ключових текстів з психології, психогієни, філософії, релігії, культурології та ін. Режим доступу: <http://psylib.kiev.ua/>
2. Сайт факультету соціології та психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Режим доступу <http://www.socd.univ.kiev.ua/>
3. Інститут корекційної педагогіки і психології, м. Київ. Режим доступу www.ikpp.npu.edu.ua/index.php?limitstart
4. Сайт факультету Московського державного університету ім М.В.Ломоносова. В розділі «Наукова робота» розміщено монографії, статті співробітників університету. Режим доступу <http://www.psy.msu.ru/>
5. Перша українська електронна бібліотека підручників. Режим доступу <http://pidruchniki.com.ua/>
6. Електронна бібліотека. Режим доступу <http://www.info-library.com.ua/>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік

5. Методи діагностики успішності навчання

В процесі вивчення дисциплін застосовується накопичувана система оцінювання рівня успішності студентів, здійснюється контроль і накопичення балів за різнобічну навчально-пізнавальну діяльність студента упродовж періоду вивчення дисципліни.

Під час вивчення дисципліни використовується *поточний контроль та контроль за змістовим модулем.*